

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/110/108/96

SPOŁECZNA ROLA DZIENNIKARZY

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LIPIEC '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Przemiany, jakie rozpoczęły się w Polsce przed siedmioma laty, radykalnie zmieniły sytuację środków masowego przekazu. Media, które wcześniej pełniły funkcję usługową wobec władzy, odzyskały niezależność, same stając się „czwartą władzą”. Działanie w warunkach wolności słowa z jednej strony dało różnym grupom społecznym możliwość wyartykułowania swoich racji, z drugiej zaś nałożyło na dziennikarzy szczególną odpowiedzialność. Jak pisał bowiem Alexis de Tocqueville: „Wolność prasy ma wpływ nie tylko na poglądy polityczne, ale na wszystkie poglądy ludzi. Kształtuje nie tylko prawa, ale i obyczaje”¹. Problemy związane ze zdefiniowaniem i wypełnianiem przez dziennikarzy ich zadań stały się przedmiotem szczególnej kontrowersji w okresie nagłośnienia tzw. sprawy Oleksego. Między innymi te kwestie badaliśmy w czerwcowym sondażu².

TELEWIZJA I PRASA JAKO ŹRÓDŁO INFORMACJI

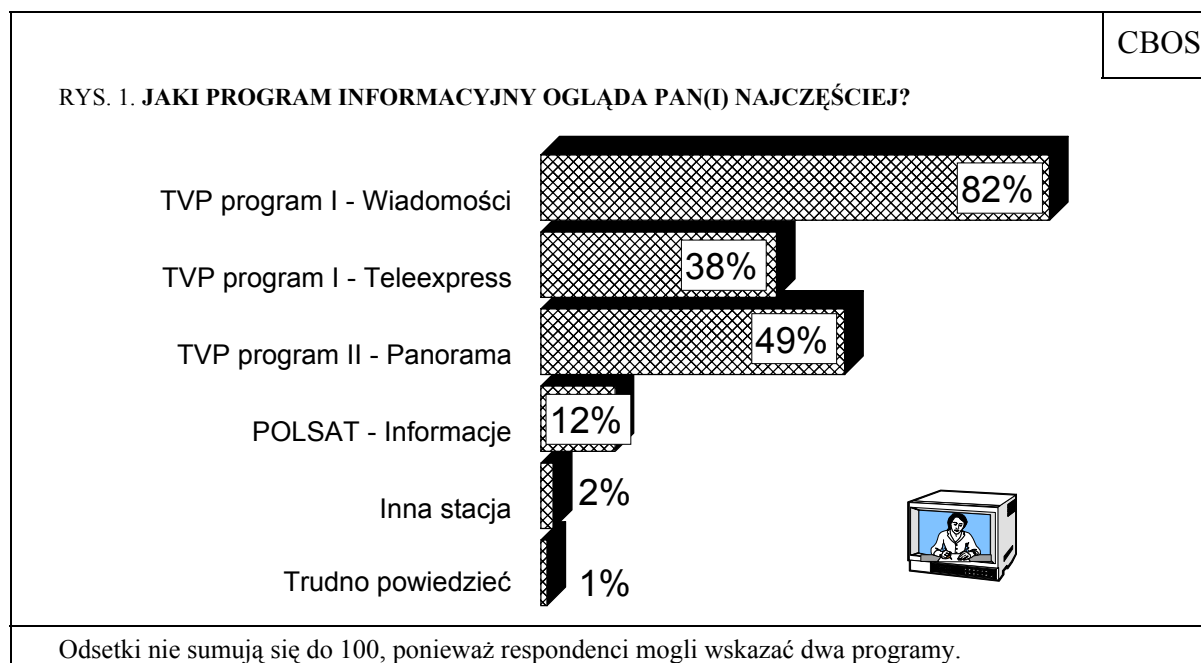
Opinie o dziennikarzach i ich roli kształtują się w znacznej mierze na podstawie osobistych doświadczeń i kontaktów ze środkami masowego przekazu, choć nie bez znaczenia są zapewne funkcjonujące w społeczeństwie stereotypy i wyobrażenia na ten temat. Interesujące jest to, jakie programy informacyjne oglądają Polacy, jak wielu jest czytelników prasy codziennej oraz czasopism poświęconych sprawom politycznym i społeczno-gospodarczym.

---

¹ A. de Tocqueville „*O demokracji w Ameryce*”, Warszawa 1976.

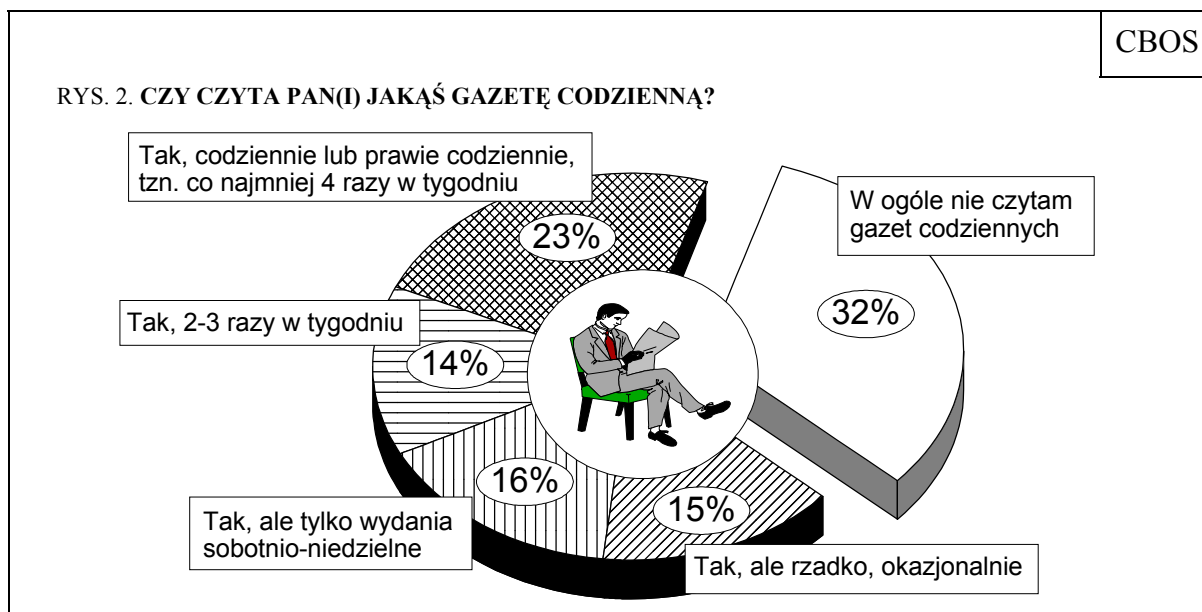
² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (73) przeprowadzono w dniach 14-18 czerwca ‘96 na 1167-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Najpopularniejszym środkiem przekazu jest telewizja, oglądają ją niemal wszyscy. Przedstawiane w niej programy informacyjne stanowią podstawowe źródło wiedzy o wydarzeniach w kraju i za granicą.

Do powszechnie oglądanych (82% wskazań) należą „Wiadomości” o 19.30 w programie I. Nieco częściej niż inni wybierają je ludzie starsi, emeryci, renciści, a także prywatni przedsiębiorcy. Połowa badanych (49%) wskazuje na „Panoramę”, jej popularność zwiększa się wraz ze wzrostem wykształcenia. Sympatycy „Teleexpressu” stanowią dwie piąte (38%) ogółu społeczeństwa. „Informacje” w telewizji Polsat zalicza do najczęściej oglądanych programów informacyjnych stosunkowo niewielki odsetek ankietowanych (12%). Wśród nich przeważają ludzie młodzi - do 34 roku życia, nieco częściej wybierają je osoby z wykształceniem zawodowym i bezrobotni.

Znacznie mniejszy odsetek badanych stanowią czytelnicy prasy. Gazetę codzienną regularnie czyta nieco ponad połowa badanych. Stanowi ona codzienną lub prawie codzienną lekturę niemal co czwartego respondenta, a wydania sobotnio-niedzielne - co szóstego (16%). Prawie jedna trzecia badanych w ogóle nie czyta gazet codziennych.

Częstość czytania dzienników zwiększa się wraz ze wzrostem wykształcenia, dochodów, polepszeniem się oceny warunków materialnych oraz wielkością miejscowości, w której mieszkają respondenci. Wśród osób nie czytających gazet codziennych przeważają kobiety, osoby starsze - po 65 roku życia, mieszkańcy wsi i małych miast, badani z wykształceniem podstawowym, rolnicy, robotnicy niewykwalifikowani, renciści, ankietowani o najniższych dochodach na osobę w rodzinie, nie mający sprecyzowanych poglądów politycznych.

Respondentów, którzy czytają dzienniki, zapytaliśmy, jaka gazeta codzienna jest najczęściej ich lekturą. Spontaniczne odpowiedzi na pytanie otwarte wskazują, że do najpopularniejszych dzienników należą: „Gazeta Wyborcza”, „Super Express” oraz „Dziennik Zachodni”.

CBOS

Jaką gazetę codzienną czyta Pan(i) najczęściej?		N = 789
Gazeta Wyborcza	8%	
Super Express	5%	
Dziennik Zachodni	4%	

Z częstością czytania gazet wiąże się stopień zainteresowania polityką. Duże zainteresowanie tą sferą życia sprzyja częstszemu czytaniu prasy codziennej.

Tabela 1

w procentach

Zainteresowanie polityką	Czy czyta Pan(i) jakąś gazetę codzienną?				
	Codziennie lub prawie codziennie	2-3 razy w tygodniu	Tylko wydania sobotnio-niedzielne	Rzadko, okazjonalnie	W ogóle nie czytam gazet codziennych
Duże	38	23	13	12	14
Średnie	27	17	17	14	25
Małe	18	11	18	17	35
Brak zainteresowania	6	6	15	15	58

Po periodyki o tematyce politycznej i społeczno-gospodarczej sięga jedna piąta (22%) respondentów. Czytają je przede wszystkim osoby z wyższym wykształceniem, ponadto częściej mężczyźni, mieszkańcy dużych miast, uczniowie i studenci, respondenci o najwyższym statusie materialnym, a więc ankietowani będący zarazem najwierniejszymi czytelnikami gazet codziennych.

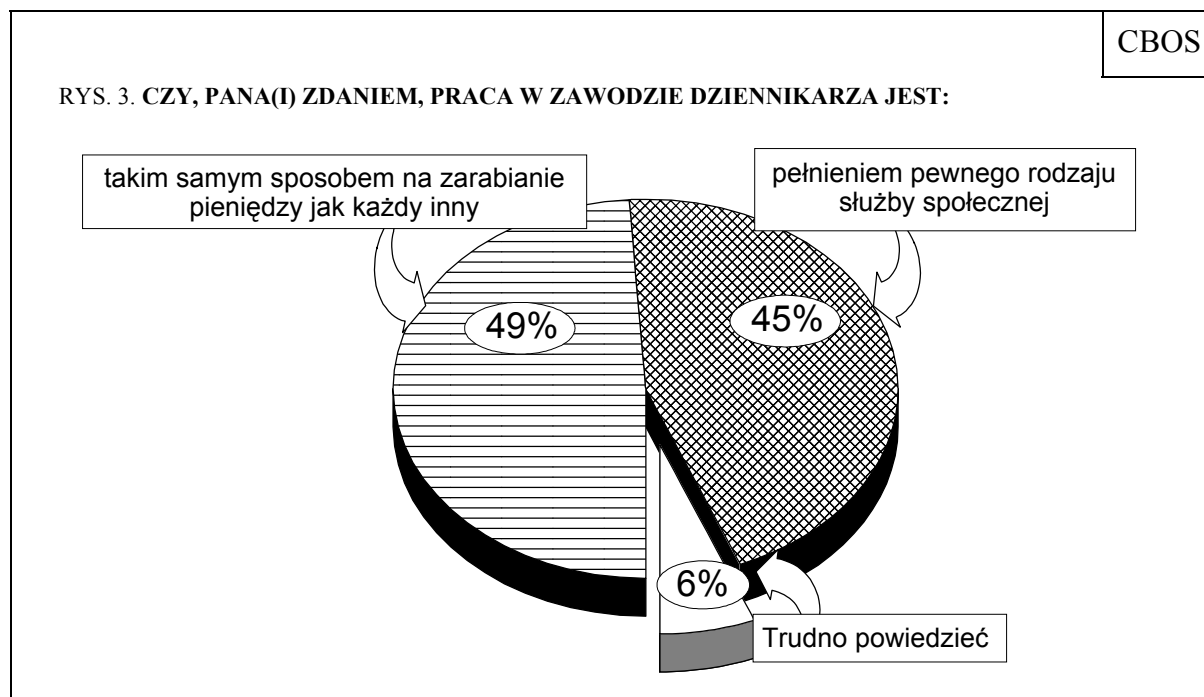
SLUŻBA PUBLICZNA CZY BIZNES

Zawód dziennikarza niezmiennie cieszy się stosunkowo wysokim uznaniem społecznym, spośród 21 wybranych profesji sytuuje się bowiem na siódmym miejscu pod względem prestiżu. Duże poważanie dla pracy dziennikarza wyraża 55% badanych, średnie - 35%, małe - zaledwie 7% ankietowanych. Wyższą pozycję na skali prestiżu zajmują: profesor uniwersytetu, sędzia, nauczyciel, lekarz oraz górnik. Natomiast za równie godnych szacunku uznawani są: inżynier, oficer zawodowy, a także rolnik. Na mniejsze poważanie zasługują, zdaniem respondentów, m.in polityk oraz poseł na Sejm³.

Znaczna część badanych (45%) uważa wykonywanie zawodu dziennikarza za rodzaj służby społecznej, co częściowo przynajmniej tłumaczy jego wysoką pozycję w hierarchii profesji.

---

³ Komunikat poświęcony prestiżowi zawodów w przygotowaniu.

W podobnych kategoriach można mówić o większości zawodów najbardziej cenionych przez Polaków. Pełnienie misji, służby, posłannictwa zakłada występowanie odmiennej motywacji niż ta, która towarzyszy zwykłej pracy zarobkowej. Chęć służenia społeczeństwu, pracy dla wspólnego dobra powinna w tym przypadku dominować nad dążeniem do wzbogacenia się i osobistego zysku. Co drugi ankietowany jednak sądzi, że wykonywanie zawodu dziennikarza jest takim samym sposobem zarabiania pieniędzy jak każdy inny.

Jako służbę społeczną nieco częściej niż inni określają pracę w tym zawodzie osoby lepiej wykształcone, o orientacji prawicowej oraz mieszkańcy wielkich miast.

Poglądy w tej kwestii silnie różnicuje deklarowane przez badanych zainteresowanie polityką. Im ono większe, tym częściej skłonni są oni uznać szczególny charakter tej profesji.

Tabela 2

w procentach

Zainteresowanie polityką	Czy, Pana(i) zdaniem, praca w zawodzie dziennikarza jest:		
	pełnieniem pewnego rodzaju służby społecznej	takim samym sposobem zarabiania pieniędzy jak każdy inny	Trudno powiedzieć
Duże	66	31	3
Średnie	50	46	4
Małe	38	58	5
Brak zainteresowania	28	56	16

Postrzeganiu zawodu dziennikarza jako służby społecznej sprzyja także czytanie gazet codziennych oraz sięganie po periodyki poświęcone zagadnieniom społeczno-politycznym i gospodarczym.

Tabela 3

w procentach

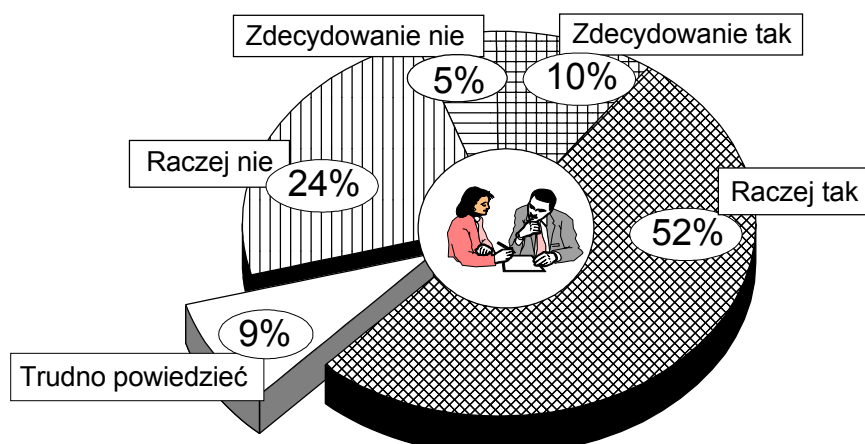
Czy czyta Pan(i) jakąś gazetę codzienną?	Czy, Pana(i) zdaniem, praca w zawodzie dziennikarza jest:		
	pełnieniem pewnego rodzaju służby społecznej	takim samym sposobem zarabiania pieniędzy jak każdy inny	Trudno powiedzieć
Codziennie lub prawie codziennie	52	46	3
2 - 3 razy w tygodniu	47	45	7
Tylko wydania sobotnio-niedzielne	44	53	3
Rzadko, okazjonalnie	47	46	7
W ogóle nie czytam gazet codziennych	38	52	9

FUNKCJA „OŚWIECENIA PUBLICZNEGO”

Jednym z najważniejszych zadań dziennikarzy jest realizowanie idei „oświecenia publicznego”, tzn. dostarczanie informacji, ich analizowanie i komentowanie. Informacyjna, a zwłaszcza edukacyjna rola mediów nabiera szczególnego znaczenia w okresie przemian ustrojowych. Działania dziennikarzy w tej sferze mają bowiem decydujące znaczenie dla zrozumienia przez społeczeństwo procesów zachodzących w kraju, ponadto mogą przyczynić się do akceptacji bądź odrzucenia reform.

W opinii większości respondentów dziennikarze dobrze wywiązują się ze swoich obowiązków.

RYS. 4. CZY, PANA(I) ZDANIEM, DZIENNIKARZE POTRAFIĄ W WYSTARCZAJĄCYM STOPNIU WYJAŚNIAĆ, TŁUMACZYĆ ZMIANY ZACHODZĄCE W KRAJU?

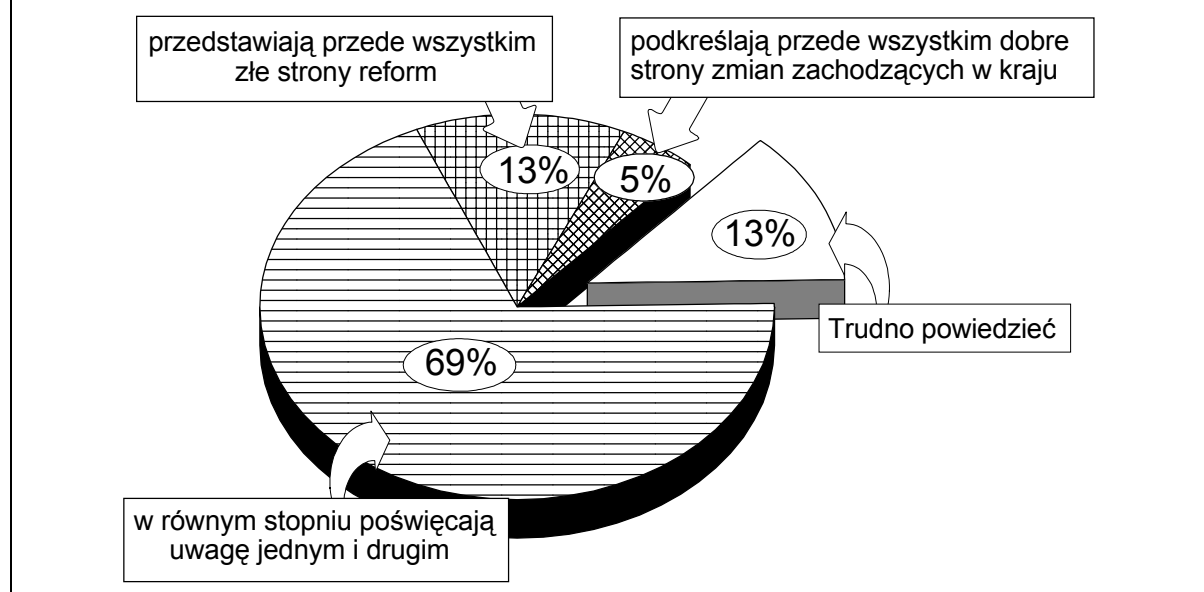
Niemal dwie trzecie (62%) badanych uważa, że dziennikarze potrafią w wystarczającym stopniu wyjaśniać to, co dzieje się w kraju. Przeciwnego zdania jest 29% respondentów.

Opinie w kwestii umiejętności komentowania przez dziennikarzy zmian zachodzących w kraju różnicują przede wszystkim: wykształcenie, wiek, miejsce zamieszkania, a także orientacja polityczna badanych. Niedostateczne wyjaśnianie procesu reform zarzucają im przede wszystkim osoby z wyższym wykształceniem, mieszkańcy dużych miast oraz badani deklarujący lewicowe poglądy polityczne. Działanie dziennikarzy w tym zakresie szczególnie pozytywnie oceniają najmłodszy badani (do 24 roku życia) oraz mieszkańcy małych miast (do 20 tys. ludności). Respondenci lepiej wykształceni wypowiadają się, jak można przypuszczać, nie tyle we własnym imieniu, ile kierują się troską o społeczną akceptację reform.

Większość ankietowanych sądzi, że obraz transformacji ustrojowej w Polsce kreowany przez dziennikarzy jest wyważony, a tym samym bliski rzeczywistości.

RYS. 5. W JAKI NA OGÓL SPOSÓB, PANA(I) ZDANIEM, DZIENNIKARZE PRZEDSTAWIAJĄ SYTUACJĘ W KRAJU:

Przeważa (69% wskazań) przekonanie, że dziennikarze przedstawiają w równym stopniu zarówno pozytywne, jak i negatywne strony reform. Wśród pozostałych ankietowanych więcej zwolenników ma pogląd, że dziennikarze skupiają uwagę przede wszystkim na złych stronach reform (13%) niż opinia, że idealizują sytuację w kraju (5%).

Ocena sposobu rozłożenia akcentów w opisie rzeczywistości wiąże się ze stopniem zadowolenia badanych z umiejętności wyjaśniania jej w mediach.

Tabela 4

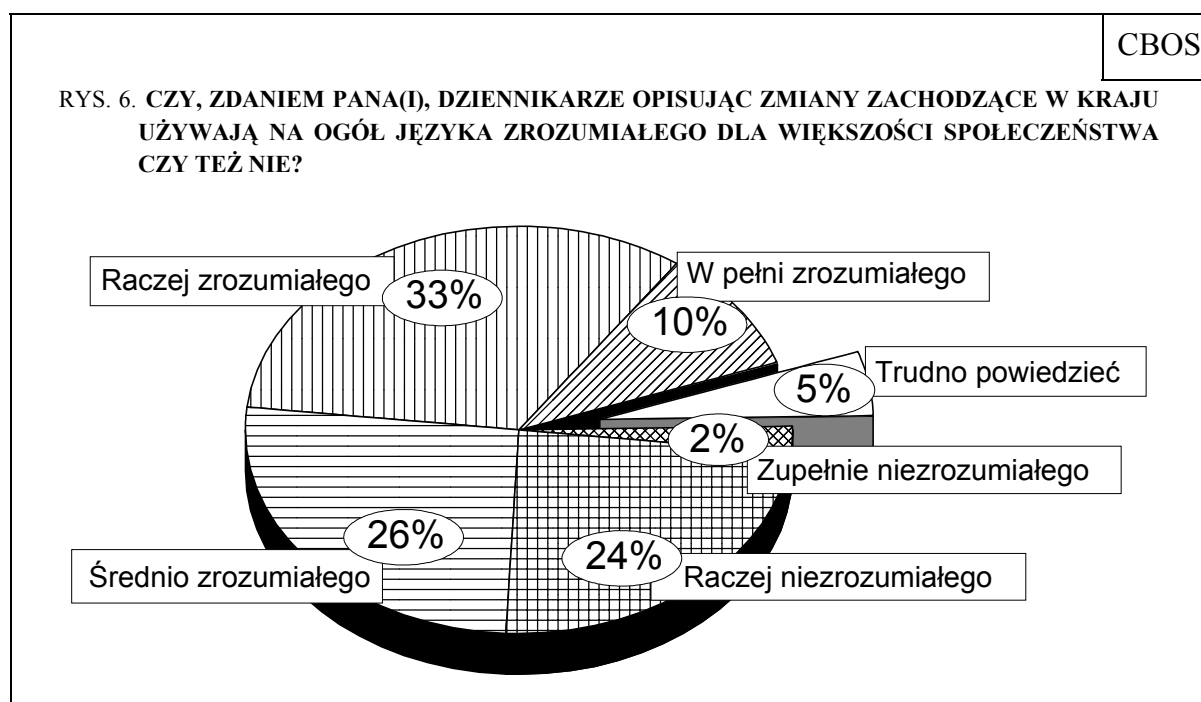
w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, dziennikarze potrafią w wystarczającym stopniu wyjaśnić zmiany zachodzące w kraju?	W jaki na ogół sposób, Pana(i) zdaniem, dziennikarze przedstawiają sytuację w kraju:			
	podkreślają przede wszystkim dobre strony zmian	przedstawiają przede wszystkim złe strony reform	w równym stopniu poświęcają uwagę jednemu i drugiemu	Trudno powiedzieć
Zdecydowanie tak	6	6	86	3
Raczej tak	5	11	76	7
Raczej nie	4	22	60	14
Zdecydowanie nie	7	23	53	18
Trudno powiedzieć	2	4	37	58

Osoby, które uważają, że dziennikarze potrafią w dostatecznym stopniu wyjaśniać procesy zachodzące w kraju, niemal powszechnie sądzą też, że przedstawiają oni zarówno ich pozytywne, jak i negatywne aspekty. Natomiast badani, według których dziennikarze nie wywiązują się należycie ze swoich zadań, częściej wyrażają przekonanie, że malują oni rzeczywistość raczej w czarnych barwach.

Opinie o sposobie przedstawiania przez dziennikarzy sytuacji w kraju różnicuje wykształcenie, a także poglądy polityczne. Podkreślanie negatywnych aspektów reform zarzucają dziennikarzom przede wszystkim osoby z wyższym wykształceniem oraz badani o lewicowej orientacji politycznej.

Niezmiernie ważne dla właściwego wypełniania przez dziennikarzy zadań informacyjnych i edukacyjnych jest używanie przez nich języka zrozumiałego dla przeciętnego widza, słuchacza czy czytelnika. Stąd też postanowiliśmy zbadać, w jakim stopniu język dziennikarzy jest w odczuciu społecznym komunikatywny.

Respondenci nieco lepiej niż średnio oceniają stopień komunikatywności języka przekazu dziennikarskiego. Co dziesiąty ankietowany sądzi, że jest on zrozumiały, co trzeci natomiast - że raczej zrozumiały. Zbliżone odsetki badanych (26%) uznają go za średnio zrozumiały, co uważają, że jest on raczej niezrozumiały (24%).

Ocena języka mass mediów wiąże się z poglądami badanych na kwestię umiejętności wyjaśniania przez dziennikarzy procesu reform.

Tabela 5

w procentach

Ocena języka dziennikarzy:	Czy, Pana(i) zdaniem, dziennikarze potrafią w wystarczającym stopniu wyjaśnić zmiany zachodzące w kraju?				
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
– w pełni zrozumiały	25	57	11	1	6
– raczej zrozumiały	10	65	15	2	8
– średnio zrozumiały	9	53	28	2	8
– raczej niezrozumiały	5	42	37	12	4
– zupełnie niezrozumiały	16	14	40	26	4

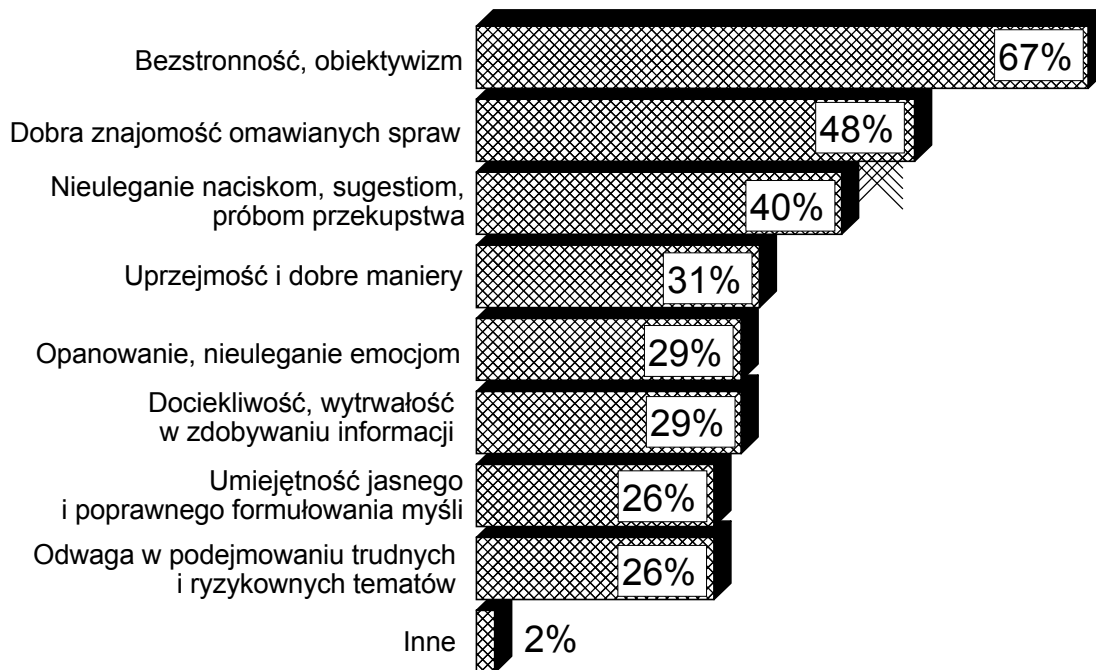
Osoby, które uważają język dziennikarzy za raczej lub w pełni zrozumiały, z reguły sądzą, że potrafią oni w wystarczającym stopniu tłumaczyć zmiany zachodzące w kraju. Respondenci, w opinii których jest on w małym stopniu lub w ogóle niezrozumiały, przychylają się raczej do stwierdzenia, że nie umieją tego robić.

Oceny stopnia zrozumiałości języka, którym posługują się dziennikarze, nie różnicują znacząco społeczno-demograficzne cechy badanych.

CNOTY DZIENNIKARSKIE

Respondentów prosiliśmy o wybranie z podanej listy tych cech, którymi - ich zdaniem - powinien charakteryzować się dobry dziennikarz.

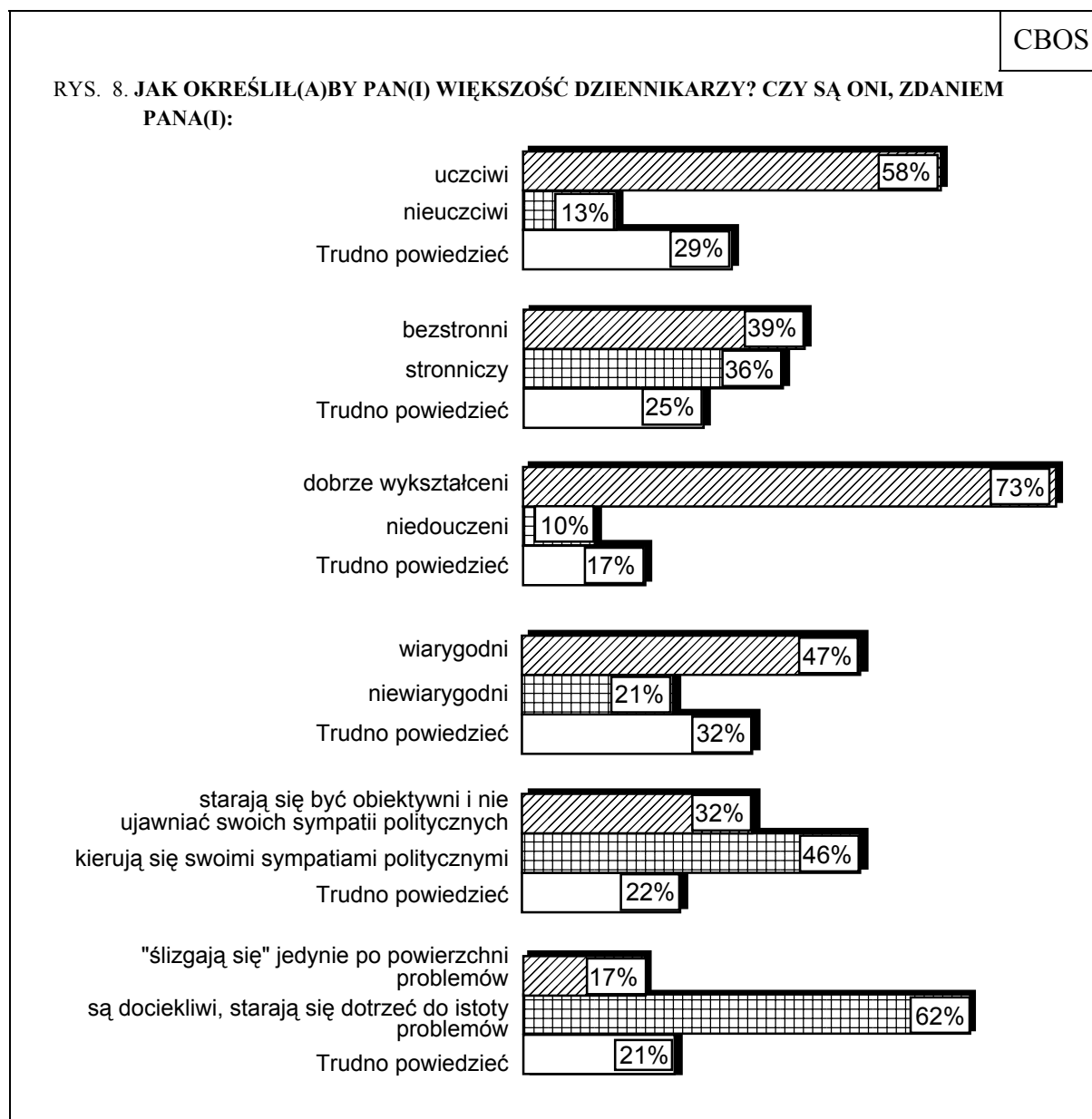
RYS. 7. JAKIE CECHY PRZEDE WSZYSTKIM POWINIEN MIEĆ DZIENNIKARZ DOBRZE WYKONUJĄCY SWOJĄ PRACĘ? PROSZĘ WSKAZAĆ NIE WIĘCEJ NIŻ TRZY CECHY.

Decydująca dla jakości pracy dziennikarza jest - w opinii badanych - umiejętność zachowania bezstronności (67% wskazań) i niezależności (40%), co, z jednej strony, zakłada nieujawnianie własnych sympatii i upodobań, z drugiej zaś oznacza nieuleganie naciskom zewnętrznym. Prawie połowa ankietowanych podkreśla wagę „dobrej znajomości omawianych spraw”. Pozostałe z wymienionych cech zyskały zbliżony odsetek wskazań (od 26 do 31%). Warto zwrócić uwagę, że respondenci kładą stosunkowo duży nacisk na uprzejmość i nienaganne maniere. Według osób z wykształceniem podstawowym jest to cecha dziennikarzy równie pożądana jak dobra orientacja w poruszanej problematyce (odpowiednio 42 i 43% wskazań). Respondenci z wyższym wykształceniem w większym stopniu zwracają uwagę na potrzebę efektywnego komunikowania, oczekując od dziennikarzy - częściej niż inni - jasnego i poprawnego formułowania myśli.

PROFESJONALIZM I ETYKA DZIENNIKARSKA

O jakości pracy dziennikarza w największym stopniu decydują kwalifikacje zawodowe i moralne. Od przedstawicieli tego zawodu oczekuje się więc, z jednej strony, odpowiedniego przygotowania zawodowego (wykształcenia i dobrej orientacji w poruszanej przez nich problematyce), z drugiej zaś - przestrzegania zasad etyki zawodowej. O ile merytoryczne przygotowanie dziennikarzy znajduje uznanie w oczach opinii społecznej, o tyle zachowywanie stawianych im standardów moralnych budzi niekiedy kontrowersje.

Prawie trzy czwarte respondentów uważa, że dziennikarze są na ogół dobrze wykształceni, niemal dwie trzecie podkreśla ich dociekliwość i wnikliwość w podejściu do konkretnych tematów.

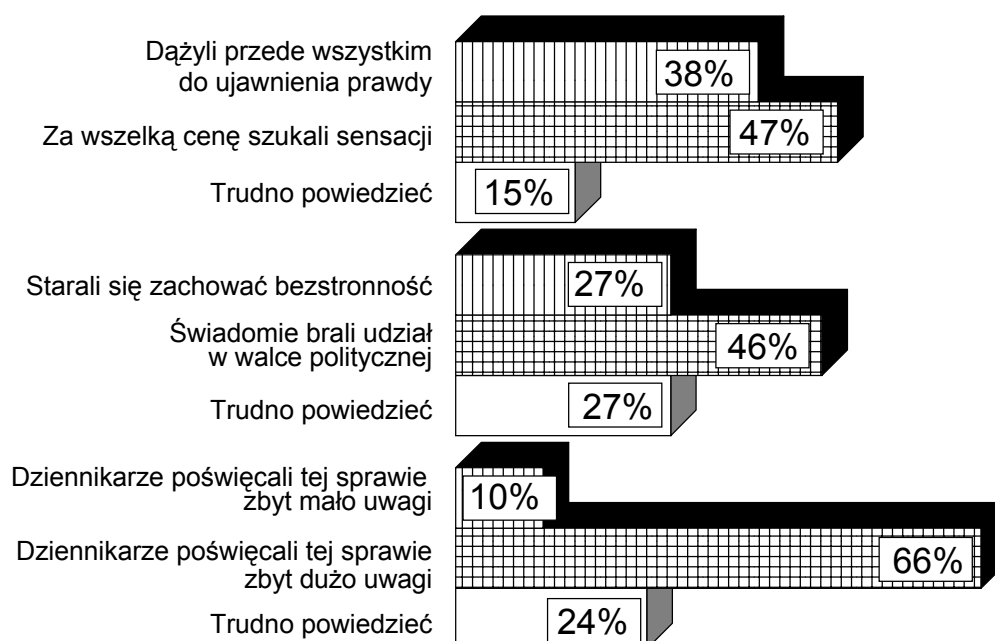
Zdaniem przeważającej części ankietowanych, dziennikarze są na ogół uczciwi (58% wskazań) i wiarygodni (47%). Najwięcej zastrzeżeń budzi natomiast kwestia ich bezstronności i faktycznej niezależności. W znacznym stopniu są bowiem postrzegani jako stronniczy (36% wskazań) i kierujący się swoimi sympatiami politycznymi (46%). W opinii stosunkowo dużej liczby respondentów dziennikarze nie spełniają więc podstawowych społecznych oczekiwań związanych z wykonywaniem tego zawodu.

Trzeba podkreślić, że dość duży odsetek badanych stara się unikać zgeneralizowanych sądów na temat dziennikarzy bądź nie ma zdania w tej kwestii. Wśród nich przeważają osoby starsze, ankietowani z wykształceniem podstawowym, nierzadko mieszkańcy wsi.

Kwalifikacje zawodowe, pracę i postawy dziennikarzy najbardziej krytycznie oceniają respondenci z wyższym wykształceniem. Można sądzić, iż w sposób bardziej świadomy, z większym dystansem podchodzą oni do informacji i opinii prezentowanych w mediach, są także mniej podatni na manipulację. Bezstronność i wiarygodność dziennikarzy nieco częściej niż inni podważają także osoby deklarujące lewicowe poglądy polityczne.

Tematem, który w ciągu ostatniego półrocza zdominował środki masowego przekazu, była tzw. sprawa Józefa Oleksego. Interesowało nas, jak opinia publiczna ocenia, z pewnego już dystansu, zachowanie dziennikarzy zajmujących się tą kwestią.

RYS. 9. W JAKI SPOSÓB, PANA(I) ZDANIEM, DZIENNIKARZE NA OGÓL RELACJONOWALI WYDARZENIA ZWIĄZANE Z TZW. SPRAWĄ OLEKSEGO?

Wśród badanych przeważa przekonanie, że dziennikarze nie potrafili zachować obiektywizmu relacjonując wydarzenia związane z tzw. sprawą Oleksego. Prawie połowa respondentów zarzuca im poszukiwanie sensacji (47%), czyli tematów, które pozwoliłyby im się znaleźć na pierwszych stronach gazet i w czołówkach programów informacyjnych oraz świadomy udział w walce politycznej (46%). Jednocześnie jednak dość duża grupa (38%) wierzy, że intencją większości dziennikarzy było przede wszystkim dotarcie do prawdy, a co czwarty ankietowany (27%) sądzi, że starali się oni zachować obiektywizm.

Wydawałoby się, że zarzut szpiegostwa postawiony jednej z najważniejszych osób w państwie powinien być przedmiotem szczególnego zainteresowania mediów i opinii publicznej, jednak większość badanych (66%) uznała, że dziennikarze poświęcali tej sprawie zbyt dużo uwagi. Można stąd wnosić, że znaczna część Polaków nie potraktowała jej całkiem serio i w gruncie rzeczy zaliczyła raczej do kategorii rozgrywek politycznych (które zwykle mają miejsce w trakcie wyborów) niż do realnych zarzutów.

Ocenę postaw dziennikarzy w tzw. sprawie Oleksego różnicują przede wszystkim: poglądy polityczne, wykształcenie, status społeczno-zawodowy i aktywność religijna badanych. Zarzut zaangażowania w rozgrywki polityczne formułują przede wszystkim osoby o orientacji lewicowej, ankietowani z wyższym wykształceniem, uczniowie i studenci, kadra kierownicza i inteligencja, prywatni przedsiębiorcy, robotnicy niewykwalifikowani oraz mieszkańcy wielkich miast. Postępowanie dziennikarzy częściej określają jako pogoń za sensacją także - poza wymienionymi grupami - badani nie uczestniczący w praktykach religijnych. Natomiast przekonanie o bezstronności dziennikarzy częściej wyrażają ankietowani o prawicowych poglądach politycznych, pracownicy fizyczno-umysłowi, robotnicy wykwalifikowani, rolnicy. Ponadto osoby często uczestniczące w praktykach religijnych doceniają ich starania o dotarcie do faktów.

Respondenci o lewicowych poglądach politycznych, badani rzadko lub w ogóle nie biorący udziału w praktykach religijnych częściej niż inni sądzą również, że dziennikarze poświęcali tzw. sprawie Oleksego i wyjaśnianiu jej okoliczności zbyt wiele uwagi.

Dodatkowych informacji na temat społecznej percepcji sposobu relacjonowania przez dziennikarzy wydarzeń związanych z tą sprawą dostarcza analiza opinii w tej kwestii wśród elektoratów partii i ugrupowań politycznych, cieszących się największym poparciem społecznym.

Tabela 6

w procentach

Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	W jaki sposób, Pana(i) zdaniem, dziennikarze na ogół relacjonowali wydarzenia związane z tzw. sprawą Oleksego?		
	Dążyli przede wszystkim do ujawnienia prawdy	Za wszelką cenę szukali sensacji	Trudno powiedzieć
ROP	56	37	8
NSZZ „Solidarność”	54	30	15
Unia Wolności	50	47	4
PSL	40	53	8
SLD	17	76	8

Tabela 7

w procentach

Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	W jaki sposób, Pana(i) zdaniem, dziennikarze na ogół relacjonowali wydarzenia związane z tzw. sprawą Oleksego?		
	Starali się zachować bezstronność	Świadomie brali udział w walce politycznej	Trudno powiedzieć
NSZZ „Solidarność”	42	37	22
ROP	42	42	17
Unia Wolności	40	38	22
PSL	25	47	29
SLD	19	69	12

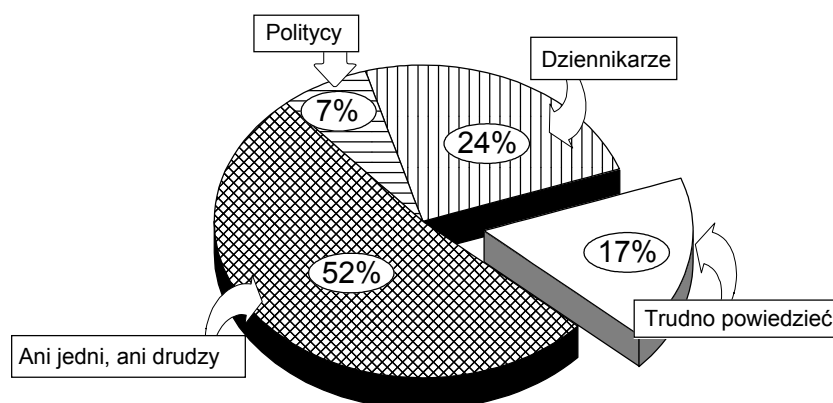
Postawę dziennikarzy szczególnie niekorzystnie oceniają, co zrozumiałe, wyborcy SLD. Natomiast sympatycy PSL są znacznie bardziej powściągliwi w swoich ocenach. Wśród potencjalnego elektoratu ROP, „Solidarności”, a także Unii Wolności przeważa stanowisko, że motywem działania dziennikarzy była chęć ujawnienia prawdy. Zbliżone odsetki wyborców tych ugrupowań są przekonane o ich bezstronności, co sądzą, że brali oni udział w walce politycznej. Rozkład opinii w tej kwestii, a zwłaszcza ich zbieżność wśród sympatyków partii i ugrupowań o rodowodzie „solidarnościowym”, wskazuje, że tzw. sprawa Oleksego i stosunek do niej przyczyniły się do ożywienia ideologiczno- -historycznych podziałów w społeczeństwie, a przynajmniej jego bardziej aktywnej politycznie części.

DZIENNIKARZE A POLITYCY

Obserwując wzajemne relacje między dziennikarzami i politykami można odnieść czasem wrażenie, że obie te grupy społeczne zamiast współpracować za sobą - dla jak najpełniejszego urzeczywistnienia prawa obywateli do informacji - stoją po przeciwnej stronie barykady, realizując wzajemnie sprzeczne cele i interesy. Politycy narzekają na ataki dziennikarzy, ci zaś skarżą się na arogancję polityków. Obie strony powołują się na prawo do reprezentowania społeczeństwa i wyrażania jego opinii. Jak ankietowani postrzegają relacje między przedstawicielami władzy a reprezentantami mediów? Jak według badanych powinny się one układać?

Respondenci oceniają obie te grupy społeczne z dużą dozą krytycyzmu, żadnej z nich nie przyznając wyłączności do reprezentowania interesu społecznego.

RYS. 10. KTO, PANA(I) ZDANIEM, BARDZIEJ DBA O INTERES SPOLECZNY ?

Zdaniem ponad połowy ankietowanych ani politycy, ani dziennikarze nie dbają w wystarczającym stopniu o interes społeczny. Co czwarty badany wskazuje na dziennikarzy, natomiast jedynie 7% respondentów - na polityków. Opinie w tej kwestii najbardziej różnicują poglądy polityczne. Osoby deklarujące przekonania prawicowe częściej niż inni przypisują większą troskę o dobro publiczne dziennikarzom, natomiast badani o poglądach lewicowych - politykom. Odzwierciedla to do pewnego stopnia poparcie lub jego brak dla obecnego układu władzy. Dwie trzecie ankietowanych o orientacji lewicowej określa bowiem siebie jako zwolenników rządu, a tylko 7% z nich - jako jego przeciwników. Natomiast respondenci o poglądach prawicowych deklarują w większości negatywny lub obojętny stosunek do gabinetu premiera Włodzimierza Cimoszewicza.

Co ciekawe, jedyną grupą, w której przeważa przekonanie, że politycy bardziej dbają o interes społeczny, są uczniowie i studenci.

Interesujący jest rozkład opinii w tej kwestii w potencjalnych elektoratach partii i ugrupowań politycznych.

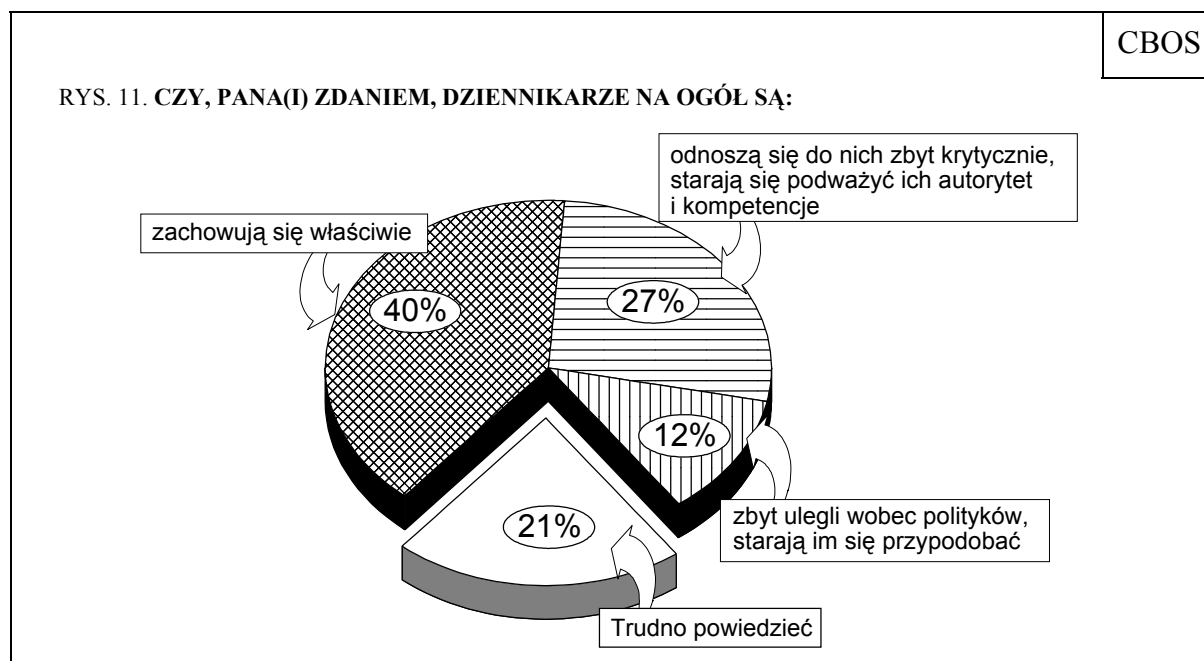
Tabela 8

w procentach

Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	Kto, Pana(i) zdaniem, bardziej dba o interes społeczny?			
	Dziennikarze	Politycy	Ani jedni, ani drudzy	Trudno powiedzieć
NSZZ „Solidarność”	40	2	43	15
ROP	39	4	42	15
Unia Wolności	34	8	47	12
PSL	27	9	49	15
SLD	12	17	53	18

We wszystkich z nich przeważa przekonanie, że zarówno politycy, jak i dziennikarze niewystarczająco troszczą się o sprawy publiczne. Nieco częściej na polityków niż na dziennikarzy jako na reprezentantów interesu społecznego wskazują jedynie wyborcy SLD. Wśród nich jednak jest największy odsetek osób, które z dezaprobatą odnoszą się zarówno do przedstawicieli władz, jak i mass mediów. Dziennikarzy jako strażników interesu społecznego postrzega znaczny odsetek sympatyków ugrupowań pozbawionych udziału we władzy - ROP i „Solidarności”, a także co trzeci wyborca UW. Ciekawe, że zwolennicy partii współrządzącej - PSL trzy razy częściej deklarują zaufanie do dziennikarzy niż do polityków.

Zachowanie dziennikarzy w stosunku do przedstawicieli władz akceptuje dość duża część społeczeństwa (40%). Wśród pozostałych respondentów zdania w tej kwestii są podzielone. Nadmierny krytycyzm zarzuca im co czwarty badany, zbytnią uległość zaś i chęć przypodobania się politykom - co ósmy.

Nastawienie dziennikarzy wobec przedstawicieli władz częściej określają jako zbyt krytyczne ludzie młodzi, uczniowie i studenci, gospodynie domowe, osoby nie uczestniczące w praktykach religijnych, a przede wszystkim respondenci o lewicowej orientacji politycznej. Zróżnicowanie poglądów w tej kwestii znajduje wyraz w rozkładzie opinii w elektoratach partii i ugrupowań politycznych.

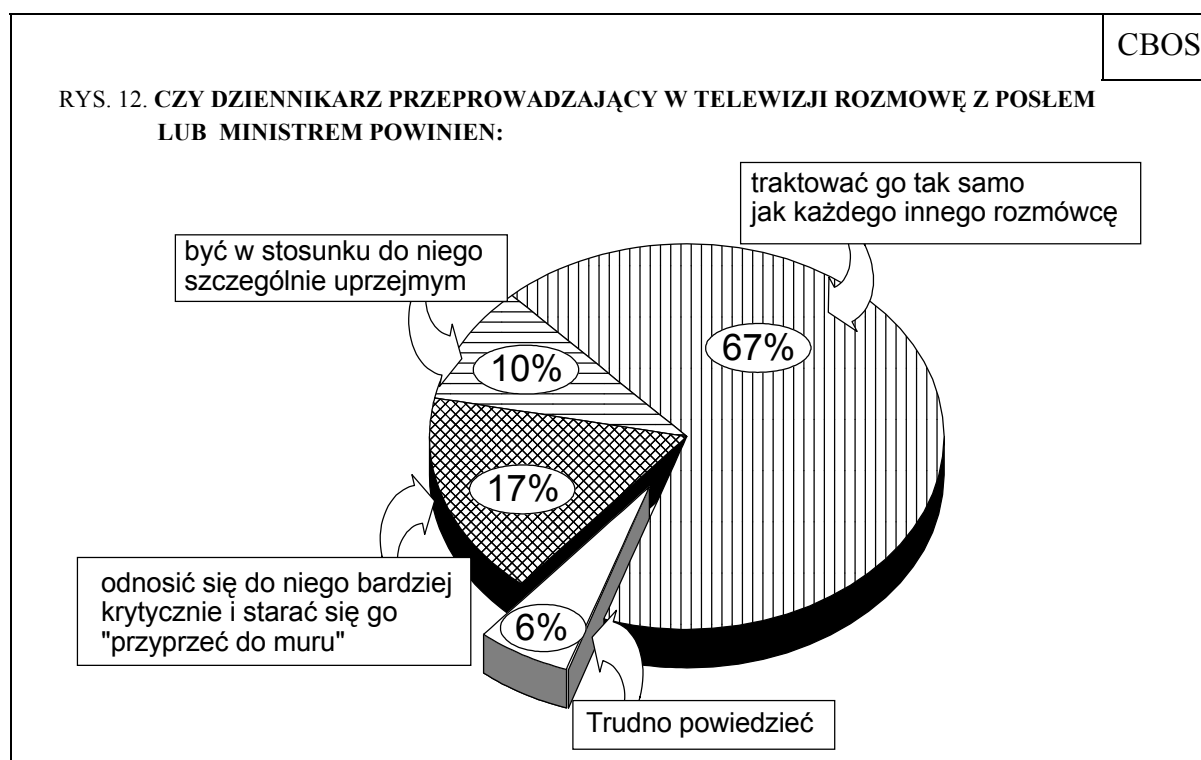
Tabela 9

w procentach

Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	Czy, Pana(i) zdaniem, dziennikarze na ogół są:			
	zbyt ulegli wobec polityków	odnoszą się do nich zbyt krytycznie	zachowują się właściwie	Trudno powiedzieć
SLD	18	42	29	12
ROP	14	15	54	17
NSZZ „Solidarność”	13	16	45	26
Unia Wolności	11	34	46	9
PSL	7	31	36	27

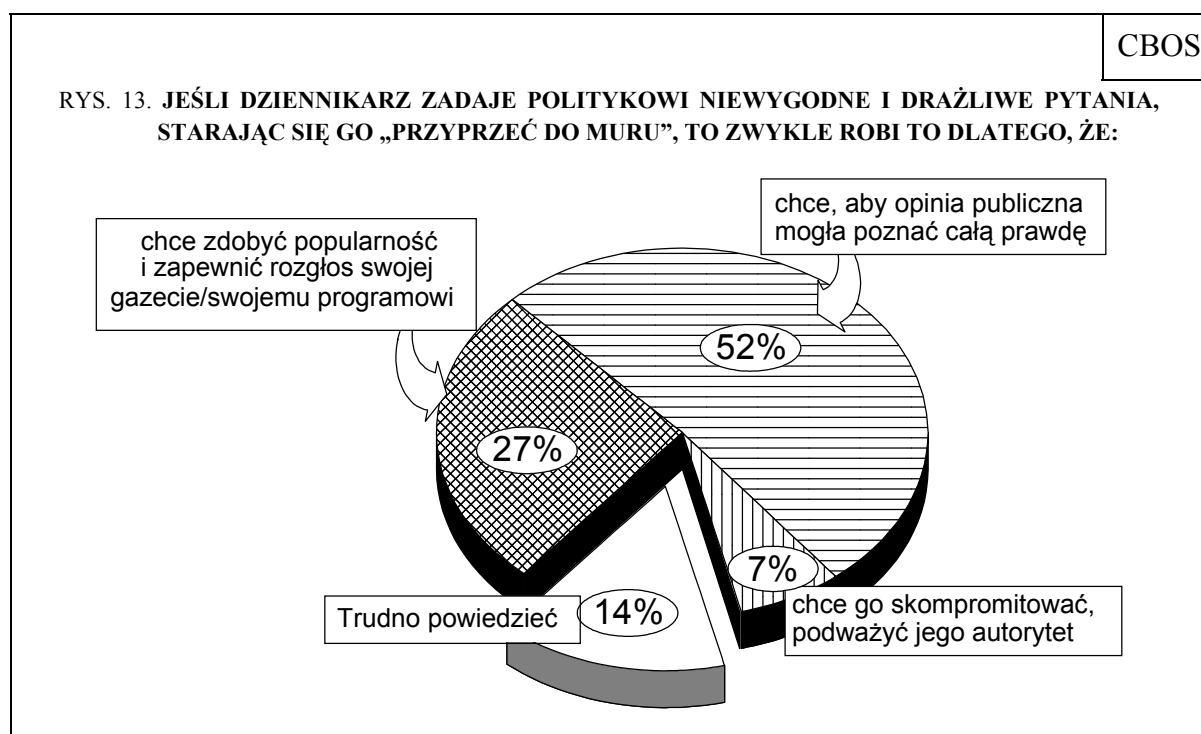
Wśród wyborców wszystkich ugrupowań politycznych, poza SLD, dominuje przekonanie o właściwym zachowaniu dziennikarzy wobec polityków. Natomiast wśród zwolenników Sojuszu przeważa opinia, że są oni zbyt krytyczni, choć zarazem częściej niż sympatycy innych ugrupowań zarzucają dziennikarzom zbytnią uległość. Być może wyborcy SLD, zdaniem których dziennikarze starają się przypodobać politykom, oczekują, że ci ostatni będą w środkach masowego przekazu w większym stopniu rozliczani z wyborczych obietnic.

Zdaniem większości ankietowanych, sposób prowadzenia rozmowy z politykiem nie powinien odbiegać od tego, w jaki traktuje się innych rozmówców.

Co szósty badany jest, jak się wydaje, zwolennikiem bardziej ostrego, „agresywnego” stylu dziennikarstwa, co dziesiąty zaś przeciwnie - uważa, że do przedstawicieli władz państwowych należy odnosić się szczególnie uprzejmie. Większego krytycyzmu nieco częściej niż pozostali oczekują mieszkańcy dużych miast, osoby wykształcone - kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy umysłowi niższego szczebla, natomiast szczególnej grzeczności - robotnicy niewykwalifikowani oraz rolnicy.

Ponad połowa respondentów sądzi, że jeśli dziennikarz zadaje politykowi trudne, niewygodne dla niego pytania, starając się go „przyprzeć do muru”, to robi to dlatego, żeby dotrzeć do prawdy, występuje więc tym samym w imieniu całego społeczeństwa.

Co czwarty ankietowany tłumaczy tego rodzaju postępowanie względami komercyjnymi - chęcią zdobycia rozgłosu i popularności. Jedynie niewielki odsetek respondentów dostrzega w dociekliwości dziennikarskiej próbę podważania autorytetu polityków.

Preferencje związane ze stylem przeprowadzania wywiadów z politykami związane są z oceną przypisywanych dziennikarzom motywów postępowania.

Tabela 10

w procentach

Czy dziennikarz przeprowadzający w telewizji rozmowę z posłem lub ministrem powinien:	Jeśli dziennikarz zadaje politykowi niewygodne i drażliwe pytania, starając się go „przyprzeć do muru”, to zwykle robi to dlatego, że:			
	chce go skompromitować, podważyć jego autorytet	chce, aby opinia publiczna mogła poznać całą prawdę	chce zdobyć popularność i zapewnić rozgłos swojej gazecie/swojemu programowi	Trudno powiedzieć
- traktować go tak samo jak każdego innego rozmówcę	7	50	29	13
- być w stosunku do niego szczególnie uprzejmy	10	43	37	10
- odnosić się do niego bardziej krytycznie i starać się go „przyprzeć do muru”	5	74	18	4
Trudno powiedzieć	2	11	6	81

Osoby, które oczekują od dziennikarzy dociekliwości czy wręcz napastliwości, uważają zwykle, że zachowanie takie usprawiedliwia troska o dostarczenie opinii publicznej jak najpełniejszej informacji. Natomiast respondenci, którzy domagają się okazywania politykom szczególnych względów, częściej zarzucają dziennikarzom kierowanie się własnym interesem lub osobistą niechęcią.

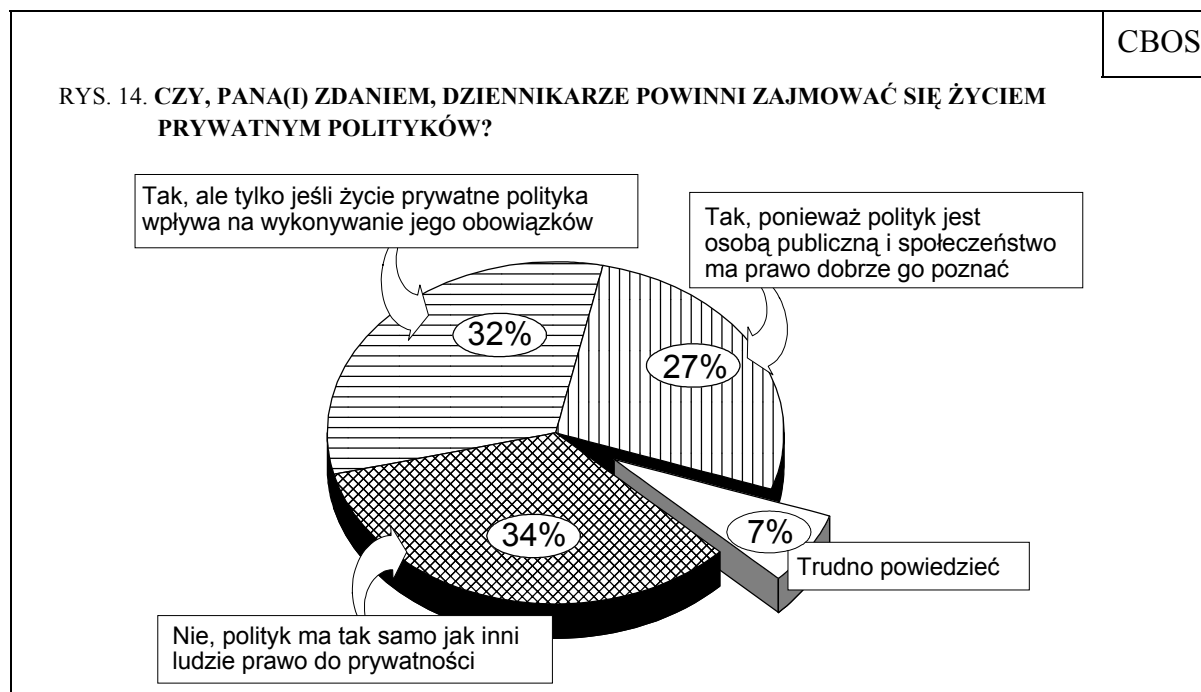
Opinie badanych o intencjach dziennikarzy różnicują przede wszystkim poglądy polityczne i status społeczno-zawodowy. O tym, że starają się oni dobrze wywiązywać ze swoich zadań, dążąc przede wszystkim do przedstawienia prawdy, częściej przekonani są przede wszystkim respondenci o orientacji prawicowej, a także osoby z wykształceniem średnim, ludzie młodzi - do 24 roku życia, uczniowie i studenci. Natomiast jako poszukiwanie rozgłosu interpretują zachowanie dziennikarzy częściej niż inni osoby z wykształceniem wyższym, kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy fizyczno-umysłowi oraz badani o lewicowych poglądach politycznych.

FUNKCJA KONTROLNA MEDIÓW

Jednym z najważniejszych zadań dziennikarzy w demokratycznym państwie jest sprawowanie przez nich funkcji kontrolnej w stosunku do przedstawicieli władz - polityków i urzędników państwowych. Troska o interes publiczny może niekiedy kolidować z ich prawem do prywatności i wymagać jego naruszenia. Jednym z nieuniknionych kosztów bycia

osobą publiczną jest więc poddanie się większej kontroli mediów i faktyczne ograniczenie sfery prywatności.

Opinie respondentów o prawie polityków do prywatności są podzielone.

Ponad połowa badanych (59%) sądzi, że dziennikarze powinni zajmować się życiem prywatnym polityków. Jednak znaczna część z nich (32% ogółu) uważa, że jest to uzasadnione jedynie wówczas, gdy życie prywatne może wpływać na sposób wykonywania przez nich obowiązków służbowych. Zdaniem co trzeciego respondenta (34%) dziennikarze nie powinni w ogóle interesować się tą sferą życia polityków, ponieważ mają oni, tak samo jak inni obywatele, prawo do prywatności. Ten ostatni pogląd popierają najczęściej osoby deklarujące lewicowe przekonania polityczne, a także uczniowie i studenci. Najmniej zwolenników ma on wśród badanych z wyższym wykształceniem, którzy w większości uważają, że dziennikarze powinni interweniować, jeśli osobiste związki polityków i urzędników zagrażają właściwemu sprawowaniu przez nich urzędów i funkcji.

Poglądy w tej kwestii różnicuje stopień zainteresowania polityką.

Tabela 11

w procentach

Zainteresowanie polityką	Czy, Pana(i) zdaniem, dziennikarze powinni zajmować się życiem prywatnym polityków?			
	Tak, ponieważ polityk jest osobą publiczną	Tak, ale tylko jeśli życie prywatne polityka wpływa na wykonywanie jego obowiązków	Nie, polityk ma tak samo jak inni ludzie prawo do prywatności	Trudno powiedzieć
Duże	39	37	23	1
Średnie	29	32	35	4
Małe	21	31	38	10
Brak zainteresowania	22	27	33	19

Znaczny odsetek (39%) deklarujących duże zainteresowanie polityką uważa, że dziennikarze powinni zajmować się życiem prywatnym polityków, ponieważ są oni osobami publicznymi, niemal tyle samo (37%) badanych sądzi, że powinno tak być, jeśli życie prywatne polityków wpływa na ich funkcjonowanie zawodowe. Argument, że polityk jest osobą publiczną również w wymiarze życia prywatnego, dwukrotnie rzadziej znajduje uznanie wśród osób nie zainteresowanych lub tylko w małym stopniu interesujących się polityką.

Wyrazem zainteresowania polityką jest m.in. czytanie czasopism o tematyce politycznej i społeczno-gospodarczej. Czytelnicy tego rodzaju pism rzadziej niż przeciętnie przywołują prawo polityków do prywatności, uznając najczęściej nadrzędność interesu publicznego w sytuacji, gdy życie prywatne mogłoby zagrozić właściwemu wypełnianiu przez nich obowiązków służbowych.

Ciekawie przedstawiają się opinie badanych o prawie polityków do prywatności wśród potencjalnych wyborców partii i ugrupowań politycznych.

Tabela 12

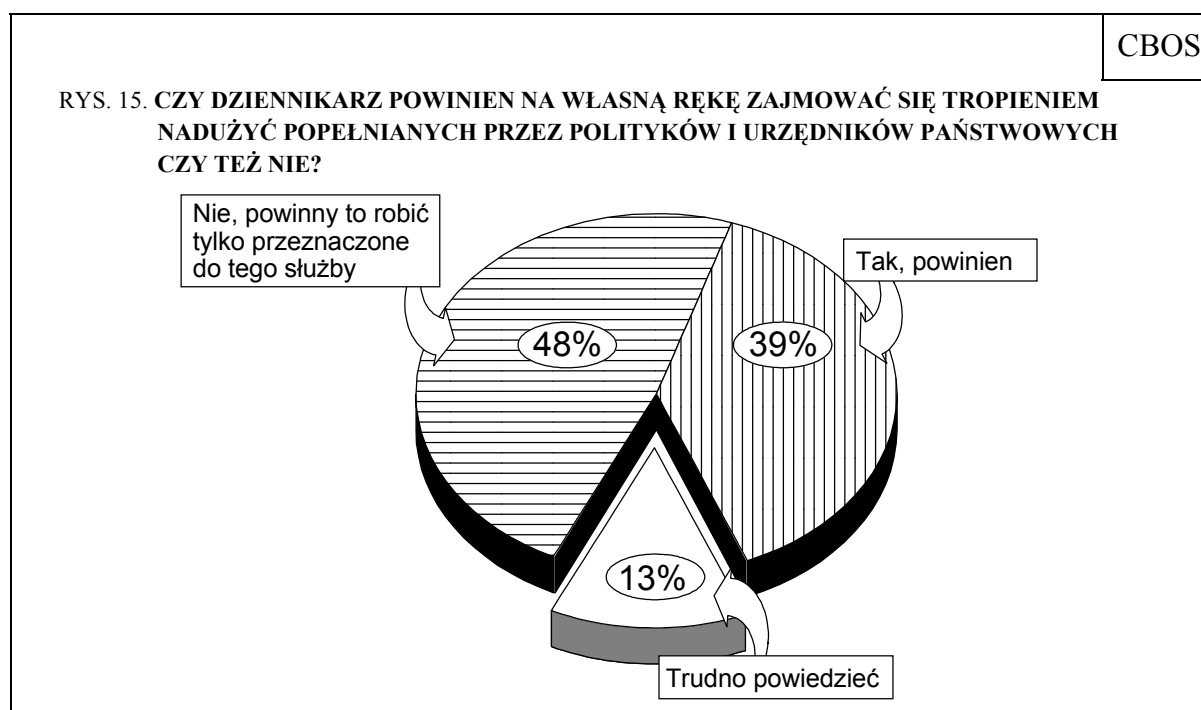
w procentach

Potencjalne elektoraty	Czy, Pana(i) zdaniem, dziennikarze powinni zajmować się życiem prywatnym polityków?			
	Tak, ponieważ polityk jest osobą publiczną	Tak, jeśli życie prywatne polityka wpływa na wykonanie jego obowiązków zawodowych	Nie, polityk ma tak jak inni ludzie prawo do prywatności	Trudno powiedzieć
NSZZ „Solidarność”	41	21	30	8
ROP	37	30	29	4
PSL	32	22	41	5
Unia Wolności	22	39	36	3
SLD	21	34	42	3

Największemu odsetkowi sympatyków SLD i PSL bliski jest pogląd, że polityk, tak jak każdy człowiek, ma prawo do prywatności i jego życie nie powinno być przedmiotem dociekań i spekulacji dziennikarzy. Zwolennicy ROP i „Solidarności” uważają natomiast, że polityk jako osoba publiczna powinien podlegać kontroli mediów również w sferze życia prywatnego. Wyborcy UW podkreślają - decydujący w tej mierze - fakt wpływu życia osobistego na sposób wykonywania obowiązków zawodowych.

Akceptację (lub jej brak) pełnienia przez media funkcji kontrolnej wobec władzy wyraża także stosunek respondentów do kwestii wykrywania przez dziennikarzy nadużyć popełnianych przez polityków i urzędników państwowych.

Opinie badanych w tej kwestii również nie są jednoznaczne. Znaczna część ankietowanych (39%) uważa, że dziennikarze mają obowiązek demaskowania nadużyć we władzy. Jednak zaskakująco dużo respondentów (niemal co drugi) sądzi, że podejmowanie działań przeciwdziałających tego rodzaju procederom należy pozostawić odpowiednim służbom.

Poglądy w tej kwestii różnicują: płeć, wiek, wykształcenie, status społeczno-ekonomiczny i poglądy polityczne. Przekonanie, że dziennikarze powinni zajmować się tropieniem nadużyć popełnianych przez przedstawicieli władz, przeważa wśród mężczyzn,

badanych od 55 do 65 roku życia, osób z wykształceniem wyższym, rolników, respondentów osiągających najwyższe dochody na osobę w rodzinie oraz ankietowanych o orientacji prawicowej. Przeciwnie stanowisko wyrażają najczęściej kobiety, osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, bezrobotni, gospodynie domowe, respondenci o najniższych dochodach oraz badani o poglądach lewicowych.

Akceptacja (lub jej brak) demaskatorskich działań dziennikarzy wiąże się ze stopniem zainteresowania polityką.

Tabela 13 w procentach

Zainteresowanie polityką	Czy dziennikarz powinien na własną rękę zajmować się tropieniem nadużyć popełnianych przez polityków i urzędników państwowych czy też nie?		
	Tak, powinien	Nie, powinny to robić tylko przeznaczone do tego służby	Trudno powiedzieć
Duże	54	38	8
Średnie	44	47	9
Małe	32	52	16
Brak zainteresowania	22	55	23

Im większe zainteresowanie tą sferą życia, tym częściej badani aprobują podejmowanie przez dziennikarzy tego rodzaju działań. Także większość czytelników czasopism o tematyce politycznej i społeczno-gospodarczej definiuje wykrywanie nadużyć we władzy jako jedno z zadań dziennikarzy, prawdopodobnie dlatego, że dysponuje większą wiedzą na temat funkcjonujących w innych krajach demokratycznych mechanizmów regulujących tę sferę życia. Różnice opinii w tej kwestii widoczne są w elektoratach partii i ugrupowań politycznych.

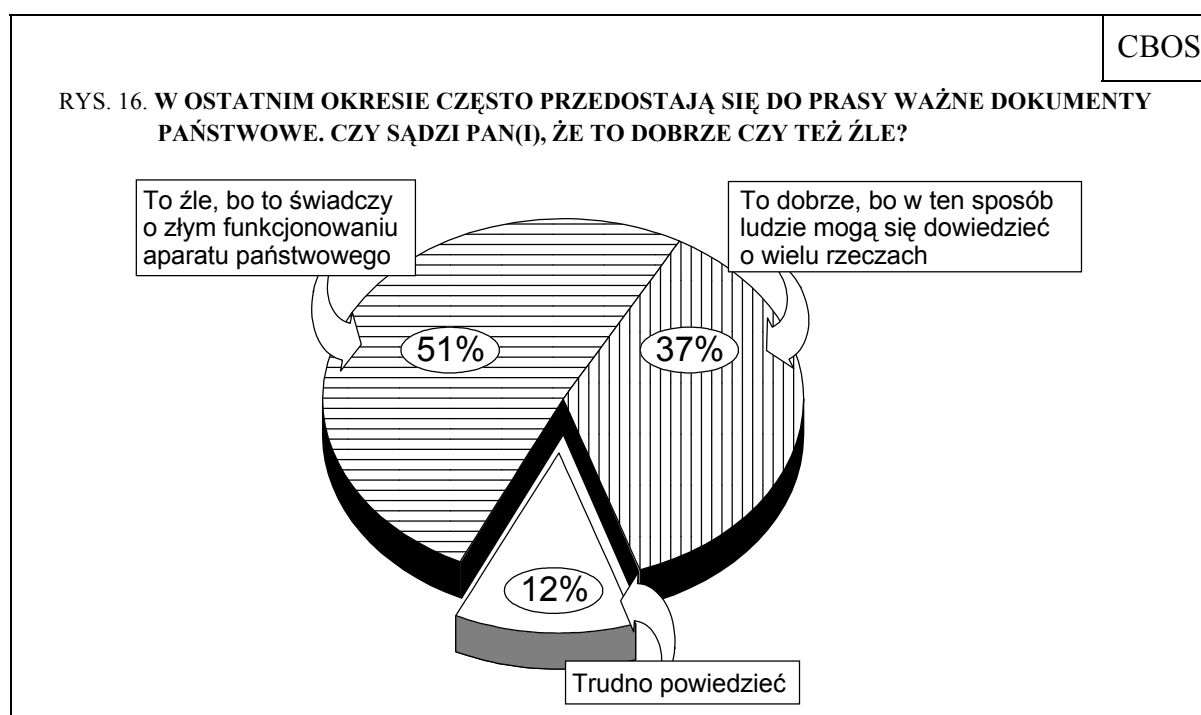
Tabela 14 w procentach

Potencjalne elektoraty	Czy dziennikarz powinien na własną rękę zajmować się tropieniem nadużyć popełnianych przez polityków i urzędników państwowych:		
	Tak, powinien	Nie, powinny to robić tylko przeznaczone do tego służby	Trudno powiedzieć
Unia Wolności	55	42	3
NSZZ „Solidarność”	52	33	15
ROP	52	37	12
PSL	37	54	9
SLD	37	53	10

Zwolennikami demaskowania przez media nadużyć władzy są w większości sympatycy ugrupowań opozycyjnych - UW, ROP, „Solidarności”, przeciwnikami zaś - wyborcy PSL i SLD.

Być może stosunkowo niewielkie przyzwolenie społeczne na pełnienie przez dziennikarzy funkcji demaskatorskiej wynika między innymi stąd, że ludzie nie zawsze utożsamiają się z wysuwanymi przez nich zarzutami, uznając je, nawet jeśli nie za bezzasadne, to obliczone w dużej mierze na wywołanie sensacji i podgrzanie atmosfery politycznej. Na opinii w tej kwestii zaważyć mogła niekorzystna ocena postaw dziennikarzy podejmujących tematykę związaną z tzw. sprawą Oleksego. Respondenci, którzy uważają, że dziennikarze poświęcali tej sprawie zbyt dużo uwagi, poszukiwali sensacji i brali udział w walce politycznej, rzadziej również aprobowali ich w roli demaskatorów. Stosunkowo niechętna postawa badanych wobec pełnienia przez dziennikarzy funkcji kontrolnej to z pewnością również dziedzictwo poprzedniego systemu i ówczesnej podległości i zależności mediów od władzy.

Niepokój społeczny budzi fakt przedostawania się do prasy tajnych dokumentów państwowych, co związane jest - jak można przypuszczać - z nasilaniem się tego zjawiska w ostatnim okresie.

Ponad połowa respondentów negatywnie ocenia fakt występowania „przecieków” prasowych, jako że świadczy to o złym funkcjonowaniu aparatu państwowego. Zadowolonych z takiej sytuacji i możliwości uzyskania dodatkowych informacji jest 37% badanych.

Negatywna w większości przypadków ocena zjawiska przedostawania się do prasy ważnych dokumentów państwowych może wskazywać na to, że Polacy - mimo istniejących w społeczeństwie podziałów historyczno-politycznych - w znacznym stopniu utożsamiają się z państwem i jego strukturami. Stosunek do „przecieków” w największym stopniu różnicuje wykształcenie badanych - im ono wyższe, tym bardziej krytyczna ocena tego zjawiska. Nie akceptują jego występowania częściej niż inni także mieszkańcy dużych miast, uczniowie i studenci, respondenci osiągający wysokie dochody oraz ankietowani deklarujący lewicowe poglądy polityczne. Aprobata tego zjawiska jest wyższa niż dezaprobata w grupie osób z wykształceniem podstawowym, wśród robotników niewykwalifikowanych, rolników oraz respondentów uczestniczących w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu.

Ocena faktu przedostawania się do prasy treści ważnych dokumentów związana jest ze stopniem zainteresowania polityką, co znajduje odbicie m.in. w czytelnictwie czasopism podejmujących tematykę polityczną i społeczno-gospodarczą oraz częstości czytania gazet codziennych.

Tabela 15 w procentach

Zainteresowanie polityką	W ostatnim okresie często przedostają się do prasy ważne dokumenty państwowe. Czy sądzi Pan(i), że to dobrze czy też źle?		
	To dobrze, bo w ten sposób ludzie mogą się dowiedzieć o wielu rzeczach	To źle, bo świadczy o złym funkcjonowaniu aparatu państwowego	Trudno powiedzieć
Duże	33	61	6
Średnie	35	58	7
Małe	43	42	16
Brak zainteresowania	39	38	23

Tabela 16 w procentach

Czy czyta Pan(i) jakąś gazetę codzienną?	W ostatnim okresie często przedostają się do prasy ważne dokumenty państwowe. Czy sądzi Pan(i), że to dobrze czy też źle?		
	To dobrze, bo w ten sposób ludzie mogą się dowiedzieć o wielu rzeczach	To źle, bo świadczy o złym funkcjonowaniu aparatu państwowego	Trudno powiedzieć
Codziennie lub prawie codziennie	35	59	6
2 - 3 razy w tygodniu	28	59	13
Tylko wydanie sobotnio - niedzielne	38	51	11
Rzadko, okazjonalnie	41	50	9
W ogóle nie czytam gazet codziennych	42	41	17

Osoby deklarujące duże lub średnie zainteresowanie polityką, podobnie jak respondenci czytający prasę codzienną, w większości negatywnie oceniają występowanie „przecieków”.

Wydaje się, że dla zrozumienia społecznych oczekiwań wobec dziennikarzy i roli, jaką powinni odgrywać, duże znaczenie mają poglądy badanych na dwie związane ze sobą kwestie. Istotne jest, czy ujmują oni zawód dziennikarza w kategoriach służby społecznej czy też nie, przede wszystkim zaś, kogo postrzegają jako strażników interesu społecznego - dziennikarzy czy raczej polityków. Podzielane przez prawie połowę respondentów przekonanie, że praca dziennikarza jest swego rodzaju służbą społeczną, ma raczej charakter powinnościowy niż stanowi odzwierciedlenie istniejącego stanu rzeczy. Świadczy o tym fakt, że prawie połowa ankietowanych zgadzających się z poglądem, że wykonywanie tego zawodu to służba społeczeństwu, uważa, że ani dziennikarze, ani politycy nie dbają w wystarczającym stopniu o interes społeczny.

Opinia o tym, kto w większym stopniu troszczy się o dobro wspólne (a także, choć w mniej wyraźny sposób, przekonanie o szczególnej misji dziennikarzy lub jej braku) wpływa na postrzeganie relacji dziennikarzy i polityków. Osoby, które twierdzą, że dziennikarze stoją na straży interesu społecznego, częściej określają ich stosunek do polityków jako właściwy, im samym zaś przypisują zwykle dążenie do prawdy. Respondenci ci akceptują także w większości sprawowanie przez dziennikarzy funkcji kontrolnej wobec uczestników życia politycznego. Badani, którzy w większym stopniu ufają politykom, częściej zarzucają przedstawicielom mediów zbyt krytycyzm wobec rządzących, próby ich skompromitowania oraz poszukiwanie rozgłosu. Znaczna część z nich odmawia dziennikarzom prawa do zajmowania się życiem prywatnym polityków i tropienia popełnianych przez nich nadużyć. Trzeba zaznaczyć, że poglądy tej grupy osób dzielają w znacznej mierze ankietowani nie aprobujący działań zarówno dziennikarzy, jak i polityków.

Poglądy badanych na temat społecznej roli dziennikarzy dalekie są od jednoznaczności. W opinii respondentów dziennikarze dość dobrze spełniają rolę informacyjną i edukacyjną. Znacznie gorzej natomiast respondenci oceniają spełnianie przez nich wymogu bezstronności i obiektywizmu, na co społeczeństwo jest szczególnie wyczulone.

Zbliżone odsetki badanych określają stosunek dziennikarzy do polityków jako właściwy, co postrzegają jako nadmiernie krytyczny lub, choć w mniejszym stopniu, jako zbyt uległy. Szczególne kontrowersje wywołuje pełnienie przez nich funkcji kontrolnej w stosunku do przedstawicieli władzy. Większość ankietowanych uważa, że w sferze zainteresowań mediów powinno znajdować się także życie prywatne polityków, choć nie ma zgody co do tego, w jakim stopniu ma prawo je znać opinia publiczna. Prawie połowa respondentów opowiada się przeciwko pełnieniu przez dziennikarzy funkcji demaskatorskiej, podkreślając, że za wykrywanie nadużyć popełnianych przez polityków i urzędników państwowych odpowiedzialne są przeznaczone do tego służby.

Co drugi badany jest zaniepokojony przedstawianiem się do prasy treści ważnych dokumentów państwowych, może to bowiem świadczyć o złym funkcjonowaniu aparatu państwowego.

Uzyskane wyniki pozwalają sformułować tezę, że opinia społeczna chciałaby widzieć dziennikarza w roli obserwatora życia publicznego, nie zaś uczestnika gry politycznej, raczej jako kompetentnego przewodnika niż śledczego czy sędziego. Jednocześnie jednak należy podkreślić, że poglądy dotyczące społecznej roli dziennikarzy dopiero się krystalizują. Wskazuje na to rozbieżność opinii w kwestii pełnienia przez nich funkcji kontrolnej wobec władzy.

Opinie o roli dziennikarzy zależą w dość znacznym stopniu od poglądów politycznych i wykształcenia badanych. Pracę dziennikarzy najsurowiej oceniają osoby deklarujące lewicowe przekonania oraz respondenci z wykształceniem wyższym, którzy częściej niż inni sądzą, że media w niedostateczny sposób wyjaśniają procesy reform i podkreślają ich negatywne aspekty, dziennikarzy zaś postrzegają jako niewiarygodnych, stronnicych, kierujących się własnymi sympatiami politycznymi. Ankietowani o sympatiach lewicowych często zarzucają im ponadto nadmierny krytycyzm wobec polityków, powodowany raczej chęcią ich skompromitowania lub zapewnienia sobie, swojej gazecie lub programowi popularności niż chęcią dotarcia do prawdy. Jak można przypuszczać, osoby o poglądach lewicowych w większym stopniu utożsamiają się z obecnym obozem władzy, stąd też ich bardziej krytyczne postawy wobec dziennikarzy. Najwyraźniej w odczuciu tych badanych media w zbyt małym stopniu „promują” politykę obecnego rządu, jego przedstawiciele zaś często oceniają według kryteriów ideologicznych i historycznych, a nie merytorycznych. Natomiast osoby z wyższym wykształceniem mają, jak się wydaje, szczególnie wysokie wymagania w stosunku do mediów, mając świadomość zakresu ich oddziaływania i roli w kształtowaniu opinii i postaw.

Nie obserwujemy związku między oglądaniem określonych programów informacyjnych a poglądami respondentów na temat społecznej roli dziennikarzy. Częstość czytania gazet codziennych różnicują opinie w tej kwestii, jednak w stosunkowo niewielkim zakresie. Im częściej respondent sięga po prasę codzienną, tym bardziej prawdopodobne, że jego poglądy w tej mierze będą sprecyzowane. Wraz ze spadkiem częstości czytania dzienników rośnie bowiem odsetek odpowiedzi „Trudno powiedzieć”. Wyraźniejszy jest natomiast związek między sposobem definiowania roli mediów i czytaniem czasopism o tematyce politycznej i społeczno-gospodarczej. Sięganie po tego typu pisma świadczy o zainteresowaniu polityką. Stąd też osoby deklarujące zainteresowanie tą sferą życia oraz czytelnicy tego rodzaju czasopism częściej definiują zawód dziennikarza w kategoriach służby społecznej oraz kładą nacisk na pełnienie przez jego przedstawicieli funkcji kontrolnej wobec władzy. Ponadto - im większy stopień zainteresowania życiem politycznym, tym bardziej określone stanowisko w kwestii omawianych zagadnień.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy, Pana(i) zdaniem, praca w zawodzie dziennikarza jest:
1 - pełnieniem pewnego rodzaju służby społecznej; 2 - takim samym sposobem na zarabianie pieniędzy jak każdy inny

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	45	49	6	1165
Płeć				
Mężczyźni	46	48	6	553
Kobiety	44	50	6	613
Wiek				
do 24 lat	49	50	1	176
25-34	45	51	4	213
35-44	44	50	5	270
45-54	49	47	4	185
55-64	46	46	8	141
65 lat i więcej	38	45	17	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	42	49	9	428
Miasto do 20 tys.	35	61	4	146
od 21 do 100 tys.	46	48	6	242
101-500 tys.	47	47	6	200
501 tys. i więcej mieszk.	57	40	3	148
Region				
Północny	54	40	5	130
Zachodni	38	58	4	129
Środkowo-zachodni	46	52	2	172
Środkowy	52	40	8	215
Wschodni	36	54	10	133
Południowo-wschodni	44	50	6	175
Południowo-zachodni	41	51	7	211
Wykształcenie				
Podstawowe	36	53	11	362
Zasadnicze zawodowe	44	50	5	338
Średnie	53	45	2	372
Wyższe	53	42	5	93
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	45	49	5	83
Prac. umysł. niż. szczebla	52	43	5	92
Pracownicy fiz. - umysł.	47	51	2	54
Robotnicy wykwalifikowani	49	48	3	154
Robotnicy niewykwalifik.	32	64	4	53
Rolnicy	39	59	2	69
Prywatni przedsiębiorcy	45	47	7	49
Bierni zawodowo				
Renciści	47	43	10	150
Emeryci	41	47	13	216
Uczniowie i studenci	57	43	0	62
Bezrobotni	47	50	2	103
Gospodynie domowe i inni	38	55	8	79
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	48	47	5	126
Sektor państwowy	52	45	4	119
Sektor prywatny	40	55	5	241
Spółdzielczość	41	55	4	26
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	44	50	6	250
151 - 225	41	55	4	188
226 - 325	44	49	7	273
326 - 425	45	51	4	175
Powyżej 426 zł	52	40	8	212
Ocena własnych war. mater.				
Złe	44	49	7	406
Średnie	44	50	5	523
Dobre	48	45	7	236
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	47	47	6	71
Raz w tygodniu	46	48	6	679
Kilka razy w roku	42	52	6	297
W ogóle nie uczestniczy	47	46	7	115
Poglądy polityczne				
Lewica	49	50	1	211
Centrum	44	50	5	342
Prawica	53	42	4	375
Trudno powiedzieć	28	56	15	234

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, dziennikarze powinni zajmować się życiem prywatnym polityków? 1 - Tak, ponieważ polityk jest osobą publiczną i społeczeństwo ma prawo dobrze go poznać; 2 - Tak, ale tylko jeśli życie prywatne polityka wpływa na wykonywanie jego obowiązków; 3 - Nie, polityk ma tak samo jak inni ludzie prawo do prywatności

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	32	34	7	1167
Płeć					
Mężczyźni	30	32	33	5	553
Kobiety	25	31	35	9	614
Wiek					
do 24 lat	21	35	38	7	177
25-34	23	38	34	4	213
35-44	28	34	35	3	270
45-54	32	32	32	4	185
55-64	31	28	30	11	141
65 lat i więcej	29	19	34	18	182
Miejsce zamieszkania					
Wieś	23	31	36	10	430
Miasto do 20 tys.	29	29	34	8	146
od 21 do 100 tys.	38	29	28	5	242
101-500 tys.	26	29	38	7	200
501 tys. i więcej mieszk.	23	44	31	2	148
Region					
Północny	30	33	33	3	130
Zachodni	21	28	47	4	129
Środkowozachodni	17	33	46	4	172
Środkowy	29	37	26	7	217
Wschodni	29	24	30	17	133
Południowo-wschodni	31	34	26	9	176
Południowo-zachodni	32	28	33	7	211
Wykształcenie					
Podstawowe	32	21	32	14	363
Zasadnicze zawodowe	25	31	40	5	338
Średnie	25	37	34	4	373
Wyższe	28	52	15	4	93
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	26	58	13	3	83
Prac.umysł.niż.szczebła	23	38	36	3	92
Pracownicy fiz.- umysł.	19	41	40	0	54
Robotnicy wykwalifikowani	33	32	28	7	154
Robotnicy niewykwalifik.	21	34	40	4	53
Rolnicy	20	36	39	6	69
Prywatni przedsiębiorcy	19	48	31	2	49
Bierni zawodowo					
Renciści	33	23	32	12	150
Emeryci	30	21	35	14	216
Uczniowie i studenci	11	36	46	7	62
Bezrobotni	35	37	32	6	103
Gospodynie domowe i inni	27	22	45	6	80
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	27	43	25	6	126
Sektor państwowy	27	35	35	3	119
Sektor prywatny	23	41	32	5	241
Spółdzielczość	45	32	23	0	26
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	22	35	36	7	252
151 - 225	29	30	32	8	188
226 - 325	33	23	38	7	274
326 - 425	23	39	30	8	175
Powyżej 426 zł	29	36	29	6	212
Ocena własnych war. mater.					
Złe	29	32	31	8	407
Średnie	29	27	36	8	524
Dobre	23	40	32	5	236
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	30	34	31	5	71
Raz w tygodniu	28	30	34	8	681
Kilka razy w roku	27	34	34	5	297
W ogóle nie uczestniczy	22	34	35	9	115
Poglądy polityczne					
Lewica	23	33	42	2	211
Centrum	24	31	38	7	342
Prawica	35	34	25	5	375
Trudno powiedzieć	23	27	33	16	235

Tabela 3. Czy dziennikarz powinien na własną rękę zajmować się tropieniem nadużyć popełnianych przez polityków i urzędników państwowych czy też nie? 1 - Tak, powinien; 2 - Nie, powinny to robić tylko przeznaczone do tego służby

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	39	48	13	1167
Płeć				
Mężczyźni	47	43	11	553
Kobiety	32	54	15	614
Wiek				
do 24 lat	38	52	10	177
25-34	38	57	5	213
35-44	38	51	12	270
45-54	38	47	14	185
55-64	47	38	15	141
65 lat i więcej	36	41	23	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	31	50	19	430
Miasto do 20 tys.	42	44	13	146
od 21 do 100 tys.	44	50	6	242
101-500 tys.	41	46	13	200
501 tys.i więcej mieszk.	46	50	4	148
Region				
Północny	45	47	7	130
Zachodni	30	62	8	129
Środkowozachodni	30	63	7	172
Środkowy	51	42	7	217
Wschodni	34	43	22	133
Południowo-wschodni	41	38	21	176
Południowo-zachodni	37	47	16	211
Wykształcenie				
Podstawowe	37	41	21	363
Zasadnicze zawodowe	31	60	8	338
Średnie	45	46	9	373
Wyższe	48	42	10	93
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	42	47	11	83
Prac.umysł.niż.szczebla	43	46	11	92
Pracownicy fiz.- umysł.	43	48	9	54
Robotnicy wykwalifikowani	41	47	11	154
Robotnicy niewykwalifik.	27	70	3	53
Rolnicy	47	32	21	69
Prywatni przedsiębiorcy	41	49	10	49
Bierni zawodowo				
Renciści	39	40	21	150
Emeryci	38	45	16	216
Uczniowie i studenci	38	52	11	62
Bezrobotni	37	59	4	103
Gospodynie domowe i inni	27	61	11	80
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	37	54	9	126
Sektor państwowy	45	44	12	119
Sektor prywatny	37	53	10	241
Spółdzielczość	56	35	9	26
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	30	56	14	252
151 - 225	37	48	15	188
226 - 325	41	45	14	274
326 - 425	40	52	7	175
Powyżej 426 zł	47	42	10	212
Ocena własnych war. mater.				
Złe	40	47	13	407
Średnie	36	50	14	524
Dobre	43	47	10	236
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	35	45	20	71
Raz w tygodniu	39	48	14	681
Kilka razy w roku	38	51	11	297
W ogóle nie uczestniczy	42	49	9	115
Poglądy polityczne				
Lewica	38	55	7	211
Centrum	36	53	11	342
Prawica	51	40	10	375
Trudno powiedzieć	26	49	25	235

Tabela 4. W ostatnim okresie często przedostają się do prasy ważne dokumenty państwowe. Czy sądzi Pan(i), że to dobrze czy też źle? 1 - To dobrze, bo w ten sposób ludzie mogą się dowiedzieć o wielu rzeczach; 2 - To źle, bo to świadczy o złym funkcjonowaniu aparatu państwowego

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	37	51	12	1167
Płeć				
Mężczyźni	37	52	10	553
Kobiety	37	49	13	614
Wiek				
do 24 lat	39	55	6	177
25-34	41	51	8	213
35-44	33	55	12	270
45-54	43	48	10	185
55-64	35	50	15	141
65 lat i więcej	35	43	22	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	40	45	15	430
Miasto do 20 tys.	39	52	8	146
od 21 do 100 tys.	34	55	11	242
101-500 tys.	38	49	14	200
501 tys. i więcej mieszk.	34	61	6	148
Region				
Północny	38	54	8	130
Zachodni	46	47	7	129
Środkowo-zachodni	24	62	14	172
Środkowy	34	53	13	217
Wschodni	31	48	21	133
Południowo-wschodni	43	47	10	176
Południowo-zachodni	46	45	10	211
Wykształcenie				
Podstawowe	46	35	19	363
Zasadnicze zawodowe	41	50	10	338
Średnie	29	62	9	373
Wyższe	24	71	6	93
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	28	66	7	83
Prac. umysł. niż. szczebla	29	60	11	92
Pracownicy fiz.- umysł.	40	49	11	54
Robotnicy wykwalifikowani	45	48	7	154
Robotnicy niewykwalifik.	51	39	10	53
Rolnicy	48	38	14	69
Prywatni przedsiębiorcy	31	57	12	49
Bierni zawodowo				
Renciści	40	42	18	150
Emeryci	34	49	16	216
Uczniowie i studenci	30	65	4	62
Bezrobotni	36	51	13	103
Gospodynie domowe i inni	37	54	9	80
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	30	59	11	126
Sektor państwowy	46	43	10	119
Sektor prywatny	35	56	9	241
Spółdzielczość	47	53	0	26
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	39	48	13	252
151 - 225	39	48	12	188
226 - 325	41	48	11	274
326 - 425	32	57	11	175
Powyżej 426 zł	30	58	12	212
Ocena własnych war. mater.				
Źłe	39	47	14	407
Średnie	38	52	10	524
Dobre	35	54	11	236
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	49	34	17	71
Raz w tygodniu	38	50	12	681
Kilka razy w roku	36	53	11	297
W ogóle nie uczestniczy	32	58	10	115
Poglądy polityczne				
Lewica	29	64	7	211
Centrum	38	51	10	342
Prawica	42	50	8	375
Trudno powiedzieć	38	38	24	235